

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย" ได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยประเภทการวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะการวิเคราะห์ต้องใช้ข้อมูลที่ลึกและถูกต้อง มีความเชื่อถือได้มากที่สุด

ลักษณะการวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือเชิงคุณภาพ มีสาระสำคัญดังนี้ (อุทุมพร จามรมาน, 2534)

1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีกำหนดคำถามล่วงหน้า (Unstructured Interview) เพียงแต่มีโครงของคำถามสำหรับเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่กำหนดคำถามคำถามล่วงหน้า ทำให้ได้ข้อมูลที่ลึก โดยผู้สัมภาษณ์มีหัวข้อหรือประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า แต่ไม่กำหนดคำตอบ ซึ่งนิยมใช้เมื่อผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนไม่มากนัก และผู้วิจัยต้องการเสาะแสวงหาประเด็น มโนทัศน์ หรือเพื่อชี้แนวทางในการกำหนดสมมติฐานการวิจัย และใช้เพื่อการอภิปรายผลการวิจัยให้กว้างขวางและลึกซึ้ง

2. การอภิปรายกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) หรือการระดมความคิด ได้แก่ การนำผู้ให้ข้อมูลมารวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แล้วถามคำถามเพื่อให้กลุ่มให้ข้อมูลโดยการอภิปราย

3. การสังเกตพฤติกรรมหรือวิธีการปฏิบัติการ เป็นวิธีเก็บข้อมูลเพื่อการเสาะแสวงหาข้อมูลจากกลุ่มเล็ก เทคนิคนี้ต้องใช้ผู้ที่ชำนาญในการสังเกต การวิเคราะห์ และความอดทนในการสังเกตที่ใช้เวลา

4. การวิเคราะห์เนื้อหาสาระจากเอกสาร เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ร่วมกับวิธีรวบรวมข้อมูลแบบอื่น โดยเฉพาะในการอ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ผลจากการอ่านจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบการวิจัยได้เหมาะสม เลือกเทคนิควิเคราะห์ เขียนรายงานและ

อภิปรายผลได้กว้างขวางลึกซึ้ง

การวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือเชิงคุณภาพ ไม่จำเป็นต้องใช้สาระสำคัญครบทั้ง 4 ประการ จะเลือกอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้เลือกสาระสำคัญของการวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือเชิงคุณภาพ (Qualitative) จากการสัมภาษณ์ในแนวลึก (Unstructured Interview) การอภิปรายกลุ่มหรือระดมความคิด (Focus Group Discussion) และการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content Analysis) เป็นหลัก ส่วนการสังเกตพฤติกรรมนำมาใช้เป็นส่วนประกอบ

เหตุผลของการเลือกใช้ที่กล่าวมา เพราะผู้วิจัยตระหนักว่าการเลือกใช้สาระสำคัญต่าง ๆ ได้มากเท่าใด ย่อมทำให้ได้ข้อมูลที่ดี ถูกต้อง ลึกซึ้ง เมื่อนำมาวิเคราะห์ผลของการวิจัยจะทำให้ได้ผลที่น่าเชื่อถือและเป็นจริงมากที่สุด ส่วนการสังเกตที่นำมาใช้เป็นส่วนประกอบนั้น เนื่องจากการสังเกตพฤติกรรมต้องใช้เวลา และเทคนิคในการสังเกตมาก เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาที่เหลือในการทำวิจัย กับการเก็บข้อมูลที่ต้องกระทำทั่วประเทศในมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน จึงไม่อาจกระทำได้นอกจากนี้หากผู้ถูกสังเกตรู้ตัวการเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้จะได้ผลตรงกับความเป็นจริง เพราะมีอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มาบังคับการให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบนจากความเป็นจริงได้มาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การสังเกตพฤติกรรมเป็นเพียงส่วนประกอบในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการอื่นเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนและวิธีการวิจัยดำเนินการด้วยการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางของการวิจัยในขั้นตอนสำคัญและส่วนของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขั้นตอนที่สำคัญผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การอภิปรายกลุ่มหรือการระดมความคิด (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้เริ่มเป็นขั้นตอนแรกของการวิจัย เพื่อศึกษาแนวทางวิจัยสำหรับขั้นตอนต่อไป ในการอภิปรายกลุ่มได้ใช้แนวทางของ "มอร์แกน" (Morgan, 1988) ซึ่งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอภิปรายกลุ่มหรือการระดมความคิดว่า เหมาะสมต่อการวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือเชิงคุณภาพ เพราะจะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งกว้างขวางและเป็นความจริง ทั้งนี้การจัดอภิปรายกลุ่มหรือระดมความคิดต้องมีการวางแผนล่วงหน้า ด้วยการกำหนดสาระสำคัญของเรื่องเพื่อให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายหรือระดมความคิดเสนอข้อมูลได้ตามที่ผู้วิจัยต้องการ นอกจากนี้

มีจำนวนของผู้เข้าร่วมอภิปรายหรือระดมความคิดที่เหมาะสมซึ่งจะให้ข้อมูลได้อย่างดีนั้น ควร มีจำนวนอยู่ระหว่าง 6-10 คน (แต่เมื่อหลายปีก่อนนิยมใช้จำนวนระหว่าง 8-10 คน)

เมื่อได้ศึกษาแนวทางของ "มอร์แกน" โดยละเอียดแล้ว ผู้วิจัยเริ่มต้น วางแผนจัดอภิปรายกลุ่มระดมความคิดและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ข้อสรุปรูปแบบเป็นการจัดอภิปรายทางวิชาการ ในลักษณะ ระดมความคิด เรื่อง "การได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย" โดยกำหนดประเด็น สำคัญ (Theme) เป็นกรอบของความคิด 2 ประการคือ รูปแบบการได้มาของตำแหน่ง อธิการบดี และรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย

สำหรับเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มระดมความคิด แบ่ง เป็น 2 ลักษณะคือ

1. ผู้นำการอภิปรายกลุ่มระดมความคิด (Key Person) เลือกจาก ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอุดมศึกษา ที่เป็นนักบริหารอุดมศึกษา และนักวิชาการทางด้านอุดมศึกษา ซึ่งมีประสบการณ์และได้รับการยอมรับจากวงการอุดมศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้ทรงคุณวุฒินี้ได้แก่ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

2. ผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ เลือกจากนักวิชาการทางด้านอุดมศึกษา อธิการบดี อดีตอธิการบดี นายสภามหาวิทยาลัย และประธานสภาคณาจารย์ โดยพิจารณาเชิญเข้าร่วม อภิปรายกลุ่มระดมความคิด กระจายไปตามมหาวิทยาลัยทุกประเภททั้งมหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชนได้จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่ตอบรับแล้วจำนวน 10 คน เหตุผลที่ดำเนินการเลือกตั้งนี้ เพราะต้องการได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายทางความคิด ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีประสบการณ์จาก แหล่งต่าง ๆ ทำให้เกิดแนวความคิดที่กว้างขวางและลึกซึ้ง อันจะใช้เป็นพื้นฐานของการ สร้างแนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์ในแนวลึก การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนอื่นและการอภิปราย ผลการวิจัยในขั้นสุดท้าย

ส่วนขั้นตอนและแนวทางการจัดอภิปรายกลุ่มระดมความคิดที่สำคัญ มีดังนี้

1.1 จัดทำโครงการอภิปรายกลุ่มระดมความคิด นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไขและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดดำเนินงาน จากนั้นได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เช่น วัน เวลา สถานที่ ผู้เข้าร่วมระดมความคิด และ พิธีการอื่น ๆ ปรากฏว่ามีความเหมาะสมในการจัดอภิปรายกลุ่มระดมความคิด วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2536 มีท่านปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็น

ประธานในพิธีเปิดการอภิปรายกลุ่มระดมความคิด และปาฐกถานำ

1.2 ผู้วิจัยติดต่อเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยการติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิได้เจาะจงบุคคลที่มีประสบการณ์ทางด้านอุดมศึกษา ทั้งในการบริหารอุดมศึกษา และด้านวิชาการอุดมศึกษา ซึ่งมีผลงานเกี่ยวกับการให้แนวคิดที่ปรากฏต่อวงการอุดมศึกษามากพอสมควร ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวมีจำนวนที่ตอบรับคำเชิญ 10 คน กระจายไปตามประเภทของมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยปิดของรัฐ มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ มหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นระบบราชการ และมหาวิทยาลัยเอกชน จากนั้นได้จัดแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้ระดมความคิดเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าระหว่าง 08.30-12.00 น. มีจำนวน 5 คน ได้แก่ ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ นิพนธ์เสวีธรรม ภาดาประทีป โภกมลมาศ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา โขวิไลกุล ส่วนในช่วงบ่ายระหว่างเวลา 13.00-16.00 น. มีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมระดมความคิด จำนวน 5 คน ได้แก่ ศาสตราจารย์ คุณหญิง นงเยาว์ ชัยเสรี รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ ชูมาก รองศาสตราจารย์ ดร. ประยุทธ์ ศรีประสาน รองศาสตราจารย์ มานัส บุญยิ่ง และรองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา โขวิไลกุล เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายระดมความคิด และสถานที่จัดดำเนินงาน คือ ห้องประชุมสารนิเทศ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คนแล้ว ผู้วิจัยได้มีหนังสือเชิญอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับ ปรากฏว่ามีอาจารย์และนักวิชาการที่สนใจเข้าร่วมฟังการระดมความคิด ชักถามปัญหา และตอบแบบสอบถามจำนวน 30 คน เมื่อจบการอภิปรายกลุ่มระดมความคิด มีหนังสือพิมพ์รายวันให้ความสนใจลงข่าวสรุปเป็นบทความทางการศึกษา 3 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สยามโพสต์ มติชน และเดลินิวส์ รวมทั้งสำนักข่าวไทยได้ขอข้อมูลเพื่อนำไปเผยแพร่อีกทางหนึ่ง นับว่าการดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนนี้ได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างมาก และยังเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการทางด้านอุดมศึกษาได้อย่างกว้างขวาง

1.3 ในขณะที่จัดอภิปรายกลุ่มระดมความคิดนั้น ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลด้วยแถบบันทึกเสียงตลอดเวลา หลังจากการอภิปรายกลุ่มระดมความคิดสิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้นำแถบบันทึกเสียงมาถอดข้อความคำต่อคำ จากนั้นนำมาสรุปความหมายเป็นสาระสำคัญ เพื่อใช้เป็น

ข้อมูลในการวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

1.4 ผู้เข้าฟังการระดมความคิด จำนวน 30 คน มีส่วนแสดงความเห็นด้วยการซักถามปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี และเสนอความเห็นจากการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลจากคำตอบมาสรุปเปรียบเทียบความเห็นระหว่างอธิการบดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอธิการบดี

ดังนั้นเมื่อรวมจำนวนผู้เข้าร่วมอภิปรายระดมความคิดมีจำนวน 41 คน เป็นผู้ระดมความคิด 1 คน (คือ ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมระดมความคิด 10 คน และผู้เข้าฟังซึ่งตอบแบบสอบถาม 30 คน

สาระสำคัญที่ได้จากขั้นตอนนี้จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างคำถามสัมภาษณ์กลุ่มอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และประธานสภาคณาจารย์ รวมทั้งเป็นพื้นฐานของการอภิปรายผลการวิจัยในบทสุดท้ายด้วย (ดูสาระสำคัญในภาคผนวก)

2. การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content Analysis)

การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร ได้นิยมใช้ในวงการสื่อสารมวลชนมาก่อน จากนั้นจึงพัฒนาเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Berelson, 1971) การวิเคราะห์เนื้อหา นอกจากศึกษาจากเอกสารและข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ยังใช้การสังเกตพฤติกรรมของบุคคล และการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงและเชื่อถือได้มากที่สุด อันเป็นลักษณะที่สอดคล้องอย่างยิ่งต่อการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ (Budd, Thorp and Donohew, 1967)

วิธีศึกษาด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร ได้นำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปมากขึ้นเป็นลำดับ ในปัจจุบันวิธีการนี้มีผู้สรุปและเสนอเป็นแนวทางปฏิบัติที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่ แนวการวิเคราะห์ของ "คริปเพนดอร์ฟ" (Krippendorff, 1986) และอุทุมพร จามรมาน, 2534) ซึ่งเสนอการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ 6 ประเภทคือ

1. วิเคราะห์เนื้อหาาระบบ โดยค่านิ่งว่าเนื้อหาสาระที่มุ่งวิเคราะห์นั้น มีองค์ประกอบอะไรบ้าง องค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมีการแปลงรูปแบบออกมาในรูปความสัมพันธ์อันใดบ้างหรือไม่

2. วิเคราะห์เพื่อหามาตรฐาน เป็นการวิเคราะห์เพื่อประเมินคุณค่าของ

สาระเนื้อหาว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงไร หรือเพื่อวิเคราะห์ว่าเนื้อหาสาระแตกต่างไปจากมาตรฐานมากน้อยเพียงใด

3. วิเคราะห์เนื้อหาด้ชั้นบางอย่าง เช่น ความถี่ของคำ ดัชนีความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อเหตุการณ์บางอย่าง
4. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหากลุ่มคำแบบต่าง ๆ
5. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาความหมาย เช่น การสรุปประเด็น การอภิปรายพฤติกรรม
6. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อกระบวนการภายใน เช่น การวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

จากแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาทั้ง 6 ประการ ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ควรเลือกมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 3 ประเภท ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาระบบ คือ วิเคราะห์องค์ประกอบของการได้มาและคุณสมบัติของผู้สมัครดำรงตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์เพื่อหาความหมาย คือ การสรุปประเด็น และวิเคราะห์เพื่อหากระบวนการภายใน คือ การวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ

กรอบของการวิเคราะห์ เน้นการได้มาและคุณสมบัติของผู้สมัครดำรงตำแหน่งอธิการบดี โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ในประเทศไทย และต่างประเทศ ดังนี้

1. กรอบการวิเคราะห์ในประเทศไทย ได้มาจาก
 - 1.1 พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัย จำนวน 17 ฉบับ และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ
 - 1.2 ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของสภามหาวิทยาลัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี และคุณสมบัติของผู้สมัครดำรงตำแหน่งอธิการบดี โดยได้แบ่งกรอบการวิเคราะห์ย่อยลงไปอีก คือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

- (ก) วิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี
 - (1) การแต่งตั้ง
 - (2) การสรรหา
 - (3) การเลือกตั้ง
 - (4) วิธีอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมานี้

- (ข) คุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี
- (1) คุณสมบัติในเชิงวิชาการ
 - (2) คุณสมบัติเชิงวิชาชีพหรือด้านบริหาร
 - (3) คุณสมบัติส่วนตัว
 - (4) คุณสมบัติอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมานี้

2. กรอบการวิเคราะห์ในต่างประเทศ สำหรับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเกิดจากข้อสรุปของวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี สรุปได้ดังนี้

- 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี
- 2.2 เสนอรายชื่อบุคคลที่เข้ารับคัดเลือกดำรงตำแหน่งอธิการบดี
- 2.3 กำหนดกิจกรรมการสรรหา
- 2.4 การสัมภาษณ์จากคณะกรรมการ
- 2.5 ลงมติเลือกอธิการบดี จากข้อมูลต่าง ๆ และการสัมภาษณ์

ด้านคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี มีกรอบการวิเคราะห์จากทฤษฎีของ Cohen & March ดังนี้

- 2.6 การเงิน (Fiscal)
- 2.7 โปรแกรมการศึกษา (Educational program)
- 2.8 ความเจริญเติบโต (Growth)
- 2.9 ความสงบเรียบร้อยของสถาบัน (Quiet)
- 2.10 คุณภาพของคณาจารย์ (Quality of faculty)
- 2.11 คุณภาพของนิสิตนักศึกษา (Quality of students)
- 2.12 ความเกี่ยวข้องกับคณาจารย์ (Respect of faculty)
- 2.13 ความเกี่ยวข้องกับนิสิตนักศึกษา (Respect of students)
- 2.14 ความเกี่ยวข้องกับชุมชน (Respect of community)
- 2.15 บุคลิกภาพ (Personal)
- 2.16 กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Constituency)
- 2.17 การบริหารงาน (Administrative)

เอกสารที่ใช้วิเคราะห์ในประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยของรัฐ 16 ฉบับ พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 3 ฉบับ และพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ นอกจากนี้ยังมีระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับการสรรหาอธิการบดีที่เกี่ยวข้องกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี และคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยทั้ง 27 แห่ง ทั้งนี้โดยขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัยในการออกหนังสือขอความร่วมมือการทำวิจัยและขอเอกสารต่าง ๆ รวมถึงแหล่งรวมกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เกี่ยวกับคัมร่างพระราชบัญญัติ และสำนักนาอกรัชมุนตรี เกี่ยวกับการอ้างอิงกฎหมายที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ส่วนเอกสารของต่างประเทศที่นำมาประกอบการวิเคราะห์ ได้แก่ งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รวบรวมไว้ในบทที่ 2 เป็นจำนวนมาก

เมื่อได้ผลของการวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับของสภามหาวิทยาลัยดังกล่าว นำมาสร้างและพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี และรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญในวงการศึกษานิยมเรียกว่า "ผู้ทรงคุณวุฒิ" ได้ตรวจสอบรูปแบบเหล่านี้ในขั้นตอนต่อไป นอกจากนี้ผลของการวิเคราะห์จากกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้นำมาใช้ในการสรุปและอภิปรายผลในส่วนสุดท้ายของการทำวิจัยด้วย

3. การสัมภาษณ์ในแนวลึก (Interview)

การสัมภาษณ์ในแนวลึกได้ใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open ended) ลักษณะไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การออกแบบสัมภาษณ์ได้แนวทางจากการศึกษาข้อมูลของการสัมมนาทางวิชาการที่จัดโดยหน่วยงานและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา ข้อมูลจากการระดมความคิด ซึ่งจัดโดยภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2536 การศึกษาข้อมูลจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงพระราชบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี และคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี โดยกรอบของคำถาม มีดังนี้

1. การได้มาของตำแหน่งอธิการบดี ตามข้อมูลจากการสัมมนา การระดมความคิด พระราชบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบ และเอกสารต่าง ๆ มีคำถามย่อย คือ

- 1.1 วิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี
- 1.2 การเลือกตั้งกับการแต่งตั้งหรือการสรรหา
- 1.3 บุคคลภายในกับบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย
- 1.4 รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย
2. คุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี มีกรอบคำถามจากทฤษฎีของ Cohen และ March ดังนี้
 - 2.1 ด้านการเงิน
 - 2.2 โปรแกรมการเรียนการสอน
 - 2.3 การสร้างความเติบโตให้กับสถาบัน
 - 2.4 การพัฒนาคุณภาพคณาจารย์และนิสิตนักศึกษา
 - 2.5 ความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัย
 - 2.6 ความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย
 - 2.7 บุคลิกภาพ
 - 2.8 การบริหารงาน

เมื่อสร้างคำถามที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์แล้ว ได้นำมาสัมภาษณ์อธิการบดีและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอธิการบดี ได้แก่ นายกสภามหาวิทยาลัย และประธานสภาคณาจารย์หรือตัวแทน รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยสัมภาษณ์อธิการบดีจากมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน 27 แห่ง จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 25 คน ไม่ให้สัมภาษณ์ 2 คน แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ 14 คน เอกชน 11 คน (รายละเอียดสาระสำคัญของการให้สัมภาษณ์ อยู่ในภาคผนวก)

การสัมภาษณ์นายกสภามหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน 27 แห่ง จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 19 คน ไม่ให้สัมภาษณ์ 8 คน แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ 15 คน เอกชน 4 คน (รายละเอียดสาระสำคัญของการให้สัมภาษณ์ อยู่ในภาคผนวก)

การสัมภาษณ์ประธานสภาคณาจารย์ ซึ่งบางมหาวิทยาลัยอาจใช้ชื่อตำแหน่งว่าประธานสภาอาจารย์ หรือประธานสภาข้าราชการ ทั้งของรัฐและเอกชน 13 แห่ง จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 10 คน ไม่ให้สัมภาษณ์ 3 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นข้าราชการ

สาเหตุที่องค์กรดังกล่าวมีจำนวน 13 แห่ง เพราะในมหาวิทยาลัยของรัฐ 3 แห่งไม่มีองค์กรนี้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 11 แห่ง ไม่มีองค์กรนี้เลย เพราะการบริหารมหาวิทยาลัยเอกชนถือตามสัญญาจ้างที่มีต่ออาจารย์และบุคลากรต่าง ๆ โดยตรง รวมทั้งผู้บริหารของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ระดับอธิการบดี รองอธิการบดี และคณบดีต่าง ๆ ได้ให้ความสัมพันธ์กับอาจารย์และบุคลากรอย่างใกล้ชิด สามารถแก้ไขปัญหาและรับฟังข้อคิดเห็นหรือความต้องการได้เสมอ จึงไม่จำเป็นต้องมีสภาคณาจารย์หรือสภาอาจารย์หรือสภาบุคลากรในมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งเหตุผลที่อ้างมานี้ ได้จากการประมวลสรุปความเห็นจากการสัมภาษณ์อธิการบดีในมหาวิทยาลัยเอกชน 11 แห่ง

สำหรับเกณฑ์การเลือกอธิการบดี นายคณบดีมหาวิทยาลัย และประธานสภาคณาจารย์หรือประธานสภาอาจารย์หรือประธานสภาข้าราชการ พิจารณาการสัมภาษณ์ตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในขณะทำวิจัยนี้ และเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ให้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในส่วนของกรอบการเปรียบเทียบความเห็น และประกอบกรวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย รวมถึงการอภิปรายผลการวิจัยในขั้นสุดท้ายด้วย

สำหรับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรอบการศึกษาระดับชาติและระดับมหาวิทยาลัย สัมภาษณ์ทั้งหมด 8 คน ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย 1 คน รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย 1 คน นายคณบดีสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย 1 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นกรรมาธิการฝ่ายการศึกษาของรัฐสภา 2 คน กรรมการทบวงมหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี 1 คน อดีตประธานสภาคณาจารย์ 1 คน กรรมการสรรหาอธิการบดี 1 คน และประธานกรรมการวิชาการ 1 คน

เกณฑ์การเลือกกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงความรู้และประสบการณ์ด้านอุดมศึกษาที่มีอย่างกว้างขวาง ประกอบกับความสมัครใจในการให้สัมภาษณ์เป็นประการสำคัญ เพื่อเป็นการเสริมข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อธิการบดี นายคณบดีมหาวิทยาลัย และประธานสภาคณาจารย์หรือประธานสภาอาจารย์หรือประธานสภาข้าราชการ

การขอสัมภาษณ์บุคคลทั้งหมด ผู้วิจัยได้มีคำร้องขอหนังสือรับรองและขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย จากนั้นได้ส่งหนังสือถึงผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยตนเองเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนต่างจังหวัดส่งทางไปรษณีย์ลงทะเล เป็นคนด่วนพิเศษในหนังสือที่ส่งไปนี้เป็นแนวคำถามแนบไว้ด้วย เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้พิจารณาและเตรียมข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์

ภายหลังจากส่งหนังสือแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อกับเลขานุการของกลุ่มบุคคลเหล่านั้นเพื่อกำหนดวันและเวลา รวมทั้งสถานที่ซึ่งจะให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนของการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในแนวนี้ ใช้เวลาประมาณ 8 เดือน จึงแล้วเสร็จ ได้ประชากรทั้งหมดที่ให้สัมภาษณ์จำนวน 62 คน ตามตารางประกอบเพื่อความชัดเจน ดังนี้

กลุ่มบุคคล	มหาวิทยาลัยของรัฐ		มหาวิทยาลัยเอกชน		รวมที่ได้
	ได้	ไม่ได้	ได้	ไม่ได้	
อธิการบดี	14	2	11	-	25
นายกสภามหาวิทยาลัย	15	1	4	7	19
ประธานสภาคณาจารย์ฯ	10	3	-	-	10
กลุ่มอื่น ๆ	8	-	1	-	9
รวม	47	6	16	7	63

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ซึ่งมีการบันทึกในแถบบันทึกเสียงประกอบระหว่างการสัมภาษณ์ นำมาถอดข้อความสรุปเป็นสาระสำคัญตามแนวคำถาม (ดูในภาคผนวก) และวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำคำตอบจากคำถามดังกล่าว มาเปรียบเทียบระหว่างความเห็นของอธิการบดี กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอธิการบดี ได้แก่ กลุ่มนายกสภามหาวิทยาลัย และกลุ่มประธานสภาคณาจารย์ หรือประธานสภาอาจารย์ หรือประธานสภาข้าราชการ เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีของ Cohen และ March

การได้รูปแบบ

รูปแบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ พระราชบัญญัติ ระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับของสภามหาวิทยาลัย

การระดมความคิด และการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่าง ๆ มาประมวลเป็นรูปแบบได้ 2 ประการ ดังนี้

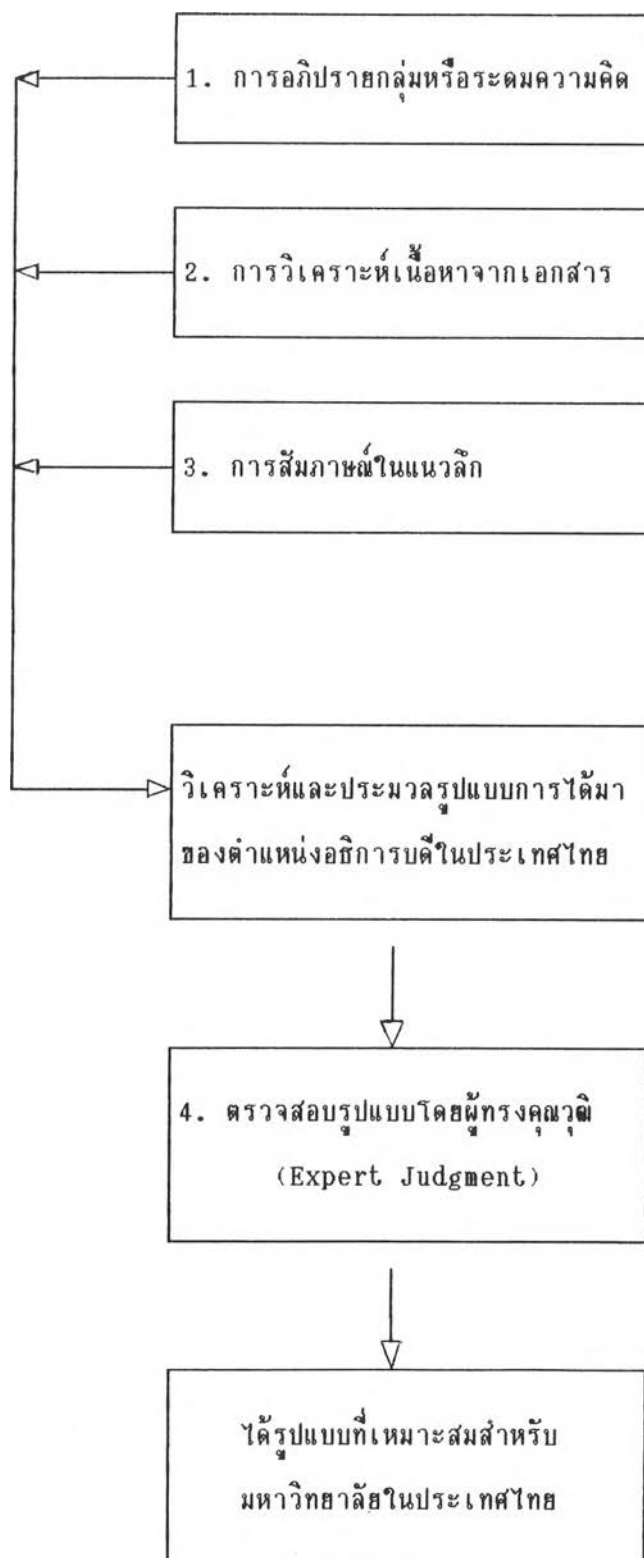
1. รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี จากพระราชบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบ และประกาศของสภามหาวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชน สรุปได้จำนวน 11 รูปแบบ และผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบใหม่ขึ้น 1 รูปแบบ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ การระดมความคิด และการเปรียบเทียบข้อกำหนด ระเบียบ และประกาศของสภามหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาเป็นหลักในการเสนอรูปแบบใหม่

2. รูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี พิจารณาจากพระราชบัญญัติ และเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ประมวลได้ 4 รูปแบบ และผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบใหม่ขึ้น 1 รูปแบบ โดยการรวบรวมข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ การระดมความคิด พระราชบัญญัติ และเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญในการเสนอรูปแบบคุณสมบัติใหม่

ตามแนวทางการสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ก่อนจะถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ การตรวจสอบรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒินั้น ผู้วิจัยขอเสนอโครงสร้างของการวิจัยเป็นแผนภูมิเพื่อความเข้าใจต่อรูปแบบ ดังนี้

(ดูโครงสร้างในหน้าต่อไป)

โครงสร้างของงานวิจัยและการได้รูปแบบ

4. การตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมา

ขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยเรื่องนี้ คือ การตรวจสอบรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร การเปรียบเทียบความเห็น และการระดมความคิด ดังนั้นเพื่อให้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ประโยชน์ในสภาพเป็นจริงมากที่สุด จึงตรวจสอบด้วยวิธีประเมินเชิงธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) ในแบบที่ใช้คุณวุฒิประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นเครื่องมือในการประเมิน (Expert Judgement Model) ตามวิธีของ Guba และ Lincoln (1978) ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับวิธีการประเมินโดยผู้ชำนาญการตามแนวคิดของ Eisner (1976) ที่เรียกว่า "The Connoisseurship Model" ซึ่งถือว่าการประเมินทางการศึกษา ก็คือ การวิพากษ์วิจารณ์ทางการศึกษานั้นเอง การวิพากษ์วิจารณ์ต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ ตีชม ให้ตระหนักเกี่ยวกับลักษณะและคุณสมบัติของปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาในการวิจัย การวิเคราะห์ขึ้นกับความเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและการวิพากษ์วิจารณ์ (พรชูลี อาชวอำรุง, 2534)

ด้วยแนวทางของไอส์เนอร์ (Eisner) ดังได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงนำมาพิจารณาขั้นตอนสำคัญในการตรวจสอบรูปแบบ 2 ประการ คือ

1. การพิจารณาเลือกผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ
2. วิธีการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์

1. การพิจารณาเลือกผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบรูปแบบ

ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการเลือก 2 ประการ ดังนี้

1.1 การเสนอชื่อหรือคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี และรูปแบบผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ได้ให้บุคคลที่อยู่ในวงการอุดมศึกษา คือ อาจารย์ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) นาสกสภามหาวิทยาลัย และประธานสภาคณาจารย์ รวมทั้งหมดจำนวน 40 คน ให้เสนอคนละ 10 ชื่อ โดยผู้วิจัยมีหนังสือขอความร่วมมือส่งถึงตัวบุคคลดังกล่าวด้วยตนเองและการจัดส่งทางไปรษณีย์ ปรากฏว่าได้รับคืนมา 35 คน รวมทั้งเสนอชื่อมา 300 รายชื่อ เมื่อนำมาแจกแจงความถี่ของการเสนอชื่อได้ 82 คน มีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน ที่ได้คะแนนสูงใกล้เคียงกันระหว่าง 12-21 คะแนน รวมคะแนนกลุ่มสูงนี้ได้ 225 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75 ของรายชื่อรวมที่เสนอมาทั้งหมด ส่วน

กลุ่มคะแนนค่านั้นได้ 3 คะแนน 1 คน ได้ 2 คะแนน 6 คน และได้ 1 คะแนน 60 คน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บุคคลทั้ง 15 คน ที่ได้คะแนนในกลุ่มสูงนั้น ได้รับการยอมรับจากผู้เสนอชื่อ เพราะมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มคะแนนต่ำอย่างมาก ผู้วิจัยจึงเลือกไว้พิจารณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่จะเรียนเชิญมาตรวจสอบรูปแบบของงานวิจัยนี้ รายชื่อของผู้ได้รับเลือกในเกณฑ์สูง 15 คนแรก ซึ่งผู้วิจัยได้เรียงลำดับชื่อตามอักษรไทย ได้แก่

- (1) ศาสตราจารย์ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย
- (2) ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล
- (3) ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม
- (4) รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ศิรินิล
- (5) รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์
- (6) รองศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร
- (7) ดร.ธนู กุลชล
- (8) ศาสตราจารย์ คุณหญิง นางเยาว์ ชัยเสรี
- (9) รองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์
- (10) ภราดา ประทีป โกมลมาศ
- (11) ศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย
- (12) รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์
- (13) ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
- (14) ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต
- (15) รองศาสตราจารย์ สุกุม นวลสกุล

เมื่อได้รายชื่อจากการเลือกแล้ว ผู้วิจัยได้นำรายชื่อทั้ง 15 คนมาพิจารณาผลงานและประสบการณ์ทางด้านบริหารสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วย เพื่อจะแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางการอุดมศึกษา ซึ่งมีความสามารถในการตรวจสอบรูปแบบได้อย่างดีและเหมาะสม โดยผู้ที่ได้รับเลือกจำนวน 15 คน มีผลงานและประสบการณ์ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

- (1) ศาสตราจารย์ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และอดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(2) ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ นอกจากนี้อดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย รองนายกรัฐมนตรี และปัจจุบันยังดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารบริษัท การบินไทย จำกัด อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

(3) ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ นิพนธ์เสวีธรรม ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และอดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมถึงการเป็นนักวิชาการและนักการอุดมศึกษาที่มีผลงานทางวิชาการอีกเป็นจำนวนมาก

(4) รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ศิรินิล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ อดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง และคณบดีนิติศาสตร์ รวมทั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายสถาบัน

(5) รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมทั้งเป็นนักวิชาการและนักบริหารทางด้านอุดมศึกษาที่มีผลงานการบรรยายและบทความทางวิชาการอีกเป็นจำนวนมาก

(6) รองศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อดีตเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองอธิการบดีฝ่ายวางแผน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมีผลงานทางวิชาการเป็นจำนวนมาก

(7) ดร.ธนู กุลชล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยกรุงเทพ และนายกสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ด้านอุดมศึกษาเอกชนอย่างยิ่ง และมีผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก

(8) ศาสตราจารย์ คุณหญิง นงเยาว์ ชัยเสรี ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งดำรงตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาในหลายสถาบัน

(9) รองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตเคยดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งมีผลงานทางวิชาการด้านอุดมศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก

(10) ภาวดา ประทีป โกมลมาศ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ และเป็นอธิการบดีที่ดำรงตำแหน่งยาวนานมาถึง 15 ปี มีผลงานด้านบริหารมหาวิทยาลัยเอกชนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

(11) ศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อดีตเคยดำรงตำแหน่งรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และมีผลงานทางวิชาการด้านอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก

(12) รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งคณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาอุดมศึกษา และมีผลงานทางวิชาการด้านอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก

(13) ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสัจจานันท์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี รักษาการอธิการบดีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และนายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อดีตเคยมีผลงานด้านบริหารมหาวิทยาลัยและกรรมการมหาวิทยาลัยหลายสถาบัน รวมทั้งเป็นนักวิชาการที่มีผลงานด้านอุดมศึกษาเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

(14) ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ปัจจุบันดำรงตำแหน่งกรรมการสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประธานกรรมการบริหารการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย อดีตเคยมีผลงานด้านบริหารการศึกษา และผลงานทางวิชาการเป็นจำนวนมาก

(15) รองศาสตราจารย์ สุขุม นวลสกุล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อดีตเคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีผลงานด้านการบริหารและผลงานทางวิชาการเป็นจำนวนมาก

จากการเลือกและพิจารณาผลงานและประสบการณ์ต่าง ๆ ประกอบอย่างครบถ้วน แสดงให้เห็นว่าบุคคลทั้ง 15 คนนั้น มีความเชื่อถือได้ว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและมีความ

ผู้เชี่ยวชาญด้านอุดมศึกษา ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการตรวจสอบรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วิธีการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์

ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบรูปแบบ จากนั้นได้ขอกำหนดการประชุมระดมความคิดเห็นในการตรวจสอบรูปแบบ ซึ่งส่วนมากมีความสะดวกให้จัดการประชุมในวันที่ 21 ธันวาคม 2536 โดยติดต่อขอใช้สถานที่ ณ อาคารศศิเนศวร ห้อง ALUMNI LOUNGE ตั้งแต่เวลา 11.30-15.00 น. มีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตอบรับและเข้าร่วมประชุมตรวจสอบรูปแบบจำนวน 6 คน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ศิรินิล รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ศรีภานุสินธุ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร ดร.ชญู กุลชล รองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์ และศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ดำเนินการประชุม

การเก็บข้อมูลจากการประชุม ผู้วิจัยได้บันทึกความเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมในแถบบันทึกเสียงตลอดการประชุม แล้วนำมาถอดข้อความคำต่อคำ จากนั้นดำเนินการสรุปสาระสำคัญของถ้อยแถลง วิพากษ์วิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ มาใช้ในการพิจารณารูปแบบต่าง ๆ

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิอีกจำนวน 9 คน ที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมนั้น ผู้วิจัยได้ติดตามเรียนขอความเห็นในการตรวจสอบรูปแบบ โดยได้เสนอรูปแบบต่าง ๆ จัดเป็นแฟ้มเอกสารมอบไว้ในระยะเวลาประมาณ 2 สัปดาห์ จึงติดตามคืน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากทุกท่าน นับเป็นข้อมูลสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการตรวจสอบรูปแบบ เมื่อนำมาประกอบกับความคิดเห็นที่ได้จากการจัดประชุมตรวจสอบรูปแบบแล้ว ทำให้ได้ข้อสรุปประเด็นสำคัญตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างมีคุณภาพทุกประการ

สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบที่ปรากฏในการวิจัยเรื่องนี้ ได้ใช้แนวทางของไมล์และฮิวเบอร์แมน (Miles และ Huberman) เพราะเป็นการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ จากเอกสารและการถอดข้อความจากการให้สัมภาษณ์ของประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน

62 คน การระดมความคิดและการจัดประชุมตรวจสอบรูปแบบ จึงต้องมีการปรับปรุงคัดเลือกข้อมูลให้ถูกต้อง โดยจากการนำวิธีการของไมล์และฮิวเบอร์แมน (Miles และ Huberman) มาใช้ มีแนวทางการวิเคราะห์ได้ 3 ลักษณะ คือ

1. การลดทอนข้อมูล (Data-reduction) หมายถึง การเลือก การทำให้ชัดเจน การปรับให้เข้าใจง่าย การจับสาระสำคัญ และการปรับเปลี่ยนรูปข้อมูลให้อยู่ในลักษณะการเขียนบันทึกได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การจับสาระสำคัญจากการระดมความคิด การสัมภาษณ์ การประชุมตรวจสอบรูปแบบ นำมาเลือกและปรับให้เข้าใจง่ายในการเขียนงานวิจัย รวมถึงเอกสารได้แก่ พระราชบัญญัติ ระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับต่าง ๆ ก็ได้ใช้แนวทางเช่นนี้ โดยไม่ได้ลอกเอกสารเหล่านั้นมาทั้งหมด

2. การจัดระเบียบข้อมูล (Data-display) หมายถึง การจัดทำข้อมูลให้อยู่ในรูปที่จะลงข้อสรุปได้ง่าย โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ลดทอนแล้ว มาจัดลำดับเนื้อหาว่าข้อมูลใดเกิดขึ้นก่อนหรือหลัง รวมทั้งลำดับขั้นของการวิจัย และการนำเสนอผลของการวิเคราะห์ให้มีความต่อเนื่องเป็นลำดับกันไม่เกิดความสับสน

3. การลงข้อสรุป (Conclusion drawing) หมายถึง การให้ความหมายของข้อมูลหรือการตีความ โดยอาศัยการอุปนัย (Induction) หรือใช้วิธีการให้เหตุผล โดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ การตีความกฎหมายหรือพระราชบัญญัติ ระเบียบ ประกาศ และข้อบังคับของสภามหาวิทยาลัย การสรุปข้อมูลต่าง ๆ มาเป็นรูปแบบ และในท้ายที่สุดคือการสรุปและอภิปรายผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้